

Rassen die het beste passen *bij tuinder, consument en kok*

Stichting Zaadgoed ondersteunt, samen met Iona Stichting en het Willy Schilthuis Fonds, het project Proeftuin(en) patentvrije zaadvaste rassen. Het initiatief hiervoor kwam van Marieke Berkhout en Mieke Lateir. Na hun oproep dit voorjaar aan tuinders om mee te doen met rassenproeven, sloten zestien tuinders uit Nederland en België aan. Zij zaaiden of plantten van acht verschillende gewassen zes tot negen rassen per gewas. Het zorgde afgelopen jaar voor een oogst van in totaal 53 patentvrije zaadvaste rassen. In september werden bij twee tuinders veldevenementen gehouden, met rondleidingen vol interactie langs de gewassen én met smaakproeven.

Veel tuinders blijken enthousiast over de buitenteelten van paprika en aubergine. Vaak kun je in een kas weliswaar langer oogsten van deze vruchtgroenten, maar vaak is er ook beperkte ruimte voor de beschutte teelten. Het was voor hen interessant om te zien hoe de rassen het doen qua opbrengst in de buitenteelt en of het uiteindelijk loont om als tuinder daarvoor te kiezen. Het aanbod van rassen die het in Nederland en België goed doen in de korte keten is hoopvol.

Wereld van verschil

Bij het vergelijken van de geoogste vruchten uit de rassenproeven kwam naar voren: de ene aubergine is de andere niet. Behalve vorm en kleur, verschilt bijvoorbeeld ook de stevigheid van de vrucht per ras. Marieke Berkhout: 'Echt een wereld van verschil met wat ik in de supermarkt zie liggen. Ook in de keuken merk je verschil: de ene aubergine past perfect in een mediterrane saus en smelt lekker op je tong, terwijl een

andere juist goed stevig blijft in een moussaka.' Marieke was niet alleen een van de initiatiefnemers en coördinatoren van het project, zij had ook een rol als tuinder. Op haar tuinderij Proeftuin 't Groenteteatier in Noord-Limburg deed zij zes verschillende rassenproeven.

Gezond plantgoed

Aukje Stoffelsma van tuinderij Klein Alma in Bedum: 'Hier op de Groningse klei waren de aubergineplanten toch wel een beetje geschrokken van de verhuizing.' Het plantgoed, kosteloos opgekweekt door Groworganix, was van goede kwaliteit, maar moest mede door de warmte en droogte even wennen. Het herstelde echter ook weer snel. Op de tuin bij Marieke herstelden de planten van de rassen Benary's Blaukönigin en Violetta di Firenze duidelijk sneller dan de andere. Geplant rond 20 mei konden zo ongeveer eind juli de eerste kistjes gevuld worden met een grote diversiteit aan aubergines.

Romig en notig

Smaak speelde een belangrijke rol binnen het project. Bij de twee veldevenementen werden daarom ook smaakproeven gehouden. Op 1 september dompelde tuinder Reinier Hoon van het bedrijf Goutte (Riemst, België) zo'n vijftig fijnproevers onder in de smaakvocabulary van aubergine. Reinier: 'In zaadcatalogi vind je bij rasbeschrijvingen vaak termen als 'goede smaak', 'heel aromatisch' en 'lekker', terwijl we in de keuken op zoek zijn naar een smaakbeschrijving die je bijna kan proeven, met woorden als bijvoorbeeld 'romig' en 'notig'. We zijn al proevend samen dieper in deze woordenschat gedoken.'

Tijdens het veldevenement bij Remko Boers op zelfoogsttuin De Groentemeester (Maassluis) werd juist dieper in gegaan →

op geur, aroma, mondgevoel en smaakrijkdom van rode biet. Naast termen als 'zoet', 'aards' en 'stevig' kwamen er ook omschrijvingen langs als 'dropachtig', 'honing' en 'nostalgie'. In kleine groepjes gingen de bezoekers in gesprek met elkaar over wat hun zintuigen te vertellen hadden. Door echt de tijd te nemen en zintuigen de tijd te geven kom je veel verder dan het veelgehoorde 'lekker'.

Het veld op

Edwin Nuijten nam tijdens de veldevenementen de bezoekers mee naar de gewassen om allerlei planteigenschappen zoals plantlengte, plantarchitectuur, bloei, bladvorm en -grootte en bladgezondheid, met elkaar te observeren. Het ging onder andere over welke eigenschappen tuinders belangrijk vinden bij de teelt van een gewas. De wensen kunnen per tuinder verschillen en planten kunnen zich verschillend gedragen op een specifieke bodem. Binnen het project is ervoor gekozen om ieder gewas op ongeveer vijf verschillende tuinderijen te laten telen. De beoordelingen komen dus ook van vijf verschillende tuinders. In december volgt er een online tuindersontmoeting en evaluatie. We zijn benieuwd welke rassen er op de teeltplannen van aankomend jaar terugkomen.

Voor het beoordelen van de rassenproeven kregen de tuinders beoordelingsformulieren. Remko Boers: 'Het beoordelen kostte mij meer tijd dan ik had verwacht, maar ik heb er ook behoorlijk veel van geleerd. Het cijfers geven vond ik soms lastig. Ik besloot er ook een beschrijving bij te geven.' Mieke en Marieke merkten dat ook andere tuinders hier mee worstelden. Een combinatie van beoordelen met cijfers en een beschrijving daarbij vinden zij het beste.

'Nieuwsgierig naar de toekomst'

De reacties van bezoekers van de veldevenementen waren divers. Willemijn Peters-Tesselaar, aanwezig in Riemst, noemde het proeftuinproject als geheel 'heel gaaf'. Van het evenement was vooral het samen aubergine proeven haar bijgebleven. 'Het filosoferen over smaak, product, wensen en mogelijkheden vanuit een onderliggende visie maakt me nieuwsgierig naar de toekomst. Ik hoop dat jullie hiermee doorgaan en tegen de stroom in kunnen blijven zwemmen.' Jessica Zwartjes van stadstuinderij Het Zoete Land bezocht het evenement in Maassluis: 'Deze middag heeft me geholpen om zelf een betere rassenkeuze te kunnen maken. De voorbereiding moet veel werk geweest zijn, met zoveel verschillende rassen en smaakproeven.'

Abco de Buck van het Louis Bolk Instituut was ook aanwezig in Maassluis. Hij heeft veel respect voor wat Remko Boers heeft opgezet met zijn zelfoogsttuin. Abco: 'De veelheid aan gewassen en hoe hij die weet te managen vind ik bijzonder. En mooi dat hij gaat voor diversiteit en zaadvast en niet voor de makkelijke weg van 'standaard' zaad en 'standaard' groentes.'

Plannen voor vervolg

De rassenproeven van boerenkool en prei staan op het moment van schrijven van dit artikel nog bij verschillende tuinders. Op de CSA Conferentie eind november zullen in de workshop 'Smaak & Diversiteit' deze gewassen ook nog geproefd worden. Marieke: 'We kijken tevreden terug op een bijzonder smaakvol jaar. En we kijken al voorzichtig vooruit en maken plannen voor een vervolg aan dit project.' ←

Tekst: Marieke Berkhout | Foto's: Roger Dohmen

Donateursdag als inspiratiebron

Als aankomend bloementeler grijp ik dit jaar elke kans aan om meer te leren over duurzame bloementeel in Nederland. De donateursdag van Stichting Zaadgoed in augustus bij biologische bloemkwekerij Op Beemster Klei was zo'n kans. Een inspirerende en leerzame middag: telers Julian Langelaan en Jan Knook vertelden bevolgen over hun biologische activiteiten. Ik zag velden vol kleur en diversiteit, die reikten tot aan de horizon. Wat een weelde. En waar ik zelf nog twijfel over bedden van tien of twaalf meter, zag ik hier bloembedden van vijftig meter. Indrukwekkend!

Voor mij ging er een wereld open door de uitleg van Mariëtte Kamphuis en Alarik Harten over het bloemenzadenproject. Veredeling, rasvastheid, patenten... Onderwerpen die - zo weet ik nu - enorme invloed hebben op de mogelijkheden voor biologische teelt. De zorgvuldigheid waarmee aan dit project gewerkt wordt en in algemene zin het ontwikkelen en behouden van vrij beschikbare, biologische zaden, vind ik heel waardevol. Deze middag op de Noord-Hollandse klei heeft mijn enthousiasme over 'goede zaden' alleen maar vergroot. In 2026 start ik mijn eigen kleine, duurzame bloemkwekerij Buitenbloem in Delft. De kennis en inspiratie van deze middag neem ik alvast mee. Maar bloembedden van vijftig meter, die laat ik aan Julian en zijn team over...

Gaby Dam

'Mijn zelf gemaakte zaadschoonmachine werkt!'

Als een conservator op kleine schaal van kostbaar levend erfgoed, bewaarder van diversiteit, vermeerder ik al zo'n tien jaar diverse zaden. Van de Oerakker kreeg ik bijvoorbeeld de boontjes Partijzenoogjes en Zeegroene Flageolets. Ik ontmoette in die tijd ook Lambert en Jolande van de Tuinen van Weldadigheid achter hun kraam vol kisten met een schitterende bonte verzameling aardappels. Dankzij de uitnodiging voor de zadenbijeenkomst, die Toekomstboeren organiseerde, ontstond voor mij de prachtige kans om de collectie bijzondere en historische groenten op de Tuinen van Weldadigheid in Veenhuizen te bewonderen.

In de monumentale schuur stonden we uitgebreid stil bij het gereedschap om zaden te schonen: fijne en grove zeven, een eigenzinnige dorsmachine (gemaakt van een blender) en de zaadschoonmachine die wij 's middags ook konden bouwen. Will van Twuijver van de Werkplaats Agro-ecologie van Toekomstboeren had het voorwerk gedaan en wij hoefden alles eigenlijk alleen nog in elkaar te schroeven. Ik ben er de rest van de dag zoet mee geweest.

Het geeft me een heel tevreden gevoel zo'n handig en praktisch stuk gereedschap zélf in elkaar gezet te hebben. Het is een bijzonder vernuftige kast geworden, die een beetje lijkt op een flipperkast. Via het 'flipper'systeem worden door de windkracht van een gewone stofzuiger de kafjes, vliesjes en strootjes van het zaad gescheiden.

Wanda Wijjands

Nieuwsgierig geworden?

Lees het hele verslag van Wanda Wijjands over deze zadenbijeenkomst op zaadgoed.nl/nieuws. Hier staat ook een link naar de bouwtekening.

Boer, burger en consument

Mijns inziens willen boer en burger allebei hetzelfde, namelijk een divers en levendig landschap dat waarde creëert, waaronder voedsel. De afstand tussen hen is nu zo groot geworden, dat ze elkaar nauwelijks tegenkomen in het dagelijks leven. Een hele keten met certificaten, regels, wasserijen, verpakkingen en distributiecentra en enkele winkelketens. Deze winkelketens hebben niet meer met de burger te maken, maar met de consument.

Consumenten kunnen enkel oordelen op prijs, uiterlijk en certificaten. Als prijs de leidraad wordt, zorgt dat bij de boer voor kleine marges, de neiging nog groter te worden, minder divers landschap, meer mechanisatie enz. Wat weer leidt tot meer afstand. (Bij de inkoop van producten bij de boer is momenteel het certificaat al vaak belangrijker dan het product zelf.)

Bij zelfoogsttuinen en CSA-tuinen ontstaat juist weer verbinding tussen boer en burger. Er kan ook weer over smaak gepraat worden. De uitdaging is om deze kleinschalige initiatieven te vertalen naar grote boerderijen. Op mijn boerderij is het wonder van de verbinding, door middel van verkoop van diverse soorten pompoenen aan de burger, gedeeltelijk gelukt. Zij konden van tevoren een bepaald aantal vierkante meters grond 'bestellen' en de opbrengst later afhalen.

De verkochte oppervlakte is tot nu toe nog geen twee procent van ons totale land. Er ligt nog zo'n 20.000 kilo aan pompoenen. Een deel is de handel ingegaan omdat de kwaliteit snel achteruit ging. De eerste afhaaldag heb ik ervaren als een wonder van ontmoeting en vreugde in delen wat je doet en het samenzijn.

Cor Zenhorst (voorzitter)

Kort nieuws

Schooltuin Zaden Amsterdam

In Amsterdam groeit iets bijzonders. Op veertien schooltuinen verspreid over de stad, waar jaarlijks ruim zesduizend kinderen uit groep zes een eigen tuintje verzorgen, wordt dit jaar gewerkt aan een nieuw, gezamenlijk project: Schooltuin Zaden. Tijdens dit project leren kinderen niet alleen groenten telen, maar ook hoe ze zaden kunnen winnen, drogen, schonen, bewaren en ruilen. Zo krijgt de eeuwenoude kennis van zaadvermeerdering nieuw leven ingeblazen.

De schooltuinen bouwen op deze manier aan een eigen zadenbank van biologische, zaadvaste gewassen, onafhankelijk van (gepatenteerde) zaden van grote bedrijven. Kinderen ontdekken hoe zaden zich aanpassen aan hun omgeving, hoe biodiversiteit groeit, en hoe waardevol het delen van zaden en kennis kan zijn. Door zaden te ruilen met andere tuinen en de buurt ontstaat een stedelijk netwerk waarin kennis, biodiversiteit en betrokkenheid groeien. Want door te zaaien, oogsten en delen, bouwen we samen aan een vrije en veerkrachtige toekomst.

Ontwikkelingen gesubsidieerde projecten

Zoals u weet is plantenveredeling een kwestie van de lange adem. De ontwikkelingen gaan niet snel, maar zijn er wel. Zo hebben meerdere tuinders al met veel enthousiasme Tinekus (voorheen Tineke's spinazie) geteeld. En wist u dat inmiddels ook de buitenpaprika van Jan Bulthuis te koop is via De Zaderij? Andrew Dawson heeft een veelkleurige suikermais ontwikkeld en Thomas Hoedjes een goed smakende Chantenay wortel veredeld. Verder zijn we benieuwd naar de selectie in spruitkool (Robert Strikkers), paprika (Willem 't Hooft) en oliepompoen (Dirk Claessens). Tussen degenen die een project gefinancierd krijgen door Stichting Zaadgoed, is begin dit jaar kennisuitwisseling geweest. Dit gaan we komend jaar weer herhalen. Uiteindelijk willen we zo een kennisnetwerk opzetten.

Let's Liberate Diversity

De Europese beweging Let's Liberate Diversity focust zich op agrobiodiversiteit en zadensoevereiniteit, o.a. door bewustwording, kennisuitwisseling en het uitwisselen van zaden.

Op het jaarlijkse forum, dit keer gehouden in Luxemburg, waren workshops over allerlei onderwerpen zoals het bewaren van zaden, het opzetten van lokale zadenbanken, het opzetten van netwerken, zaadwetgeving, patentwetgeving, NGT's en nog veel meer. Deze keer had ECO-PB (het Europese Consortium voor Biologische Plantenveredeling) een workshop georganiseerd over biologische veredeling. Naast dat er allerlei enthousiaste reacties waren, was de boodschap uit de zaal dat het behoud van agrobiodiversiteit en biologische veredeling goed samen kunnen gaan en elkaar kunnen versterken. Een positieve boodschap waar we in de toekomst verder mee aan de slag gaan.

Waarom Stichting Zaadgoed?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel verdelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren.

Welkomstgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een zakje zaden, zolang de voorraad strekt. Zie www.zaadgoed.nl

Uw gift is volledig aftrekbaar. Steeds meer donateurs steunen Stichting Zaadgoed voor minstens 5 jaar, zodat ze hun gift volledig van de belasting kunnen aftrekken. Er gelden geen drempels meer als zo'n periodieke gift is vastgelegd in het formulier dat u op onze site kunt downloaden. We kunnen het formulier ook toesturen. Gewone giften zijn natuurlijk ook nog steeds aftrekbaar, maar daar gelden wel de drempels.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt twee keer per jaar.

Redactie: **Helga van Ree**

Aan dit nummer werkten mee: **Marieke Berkhout; Merel Bernhardt; Gaby Dam; Edwin Nuijten; Wanda Wijnands; Cor Zenhorst.**

Foto's: **Merel Bernhardt; Gaby Dam; Roger Dohmen; Mariette Kamphuis; Will van Twuijver.**

Productie en vormgeving: **Dens Grafische Producties**

ZAADgoed

Stichting Zaadgoed

Postbus 127, 3700 AC Zeist • secretariaat@zaadgoed.nl • www.zaadgoed.nl
IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996